

Archeologienota Torhout Hofstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

16-4-2020

Titel: Archeologienota Torhout Hofstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18020 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2020B95

Intern projectnummer: 2020.035

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Torhout, Hofstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 61244,53 en Y: 195623,54; X: 61318,40 en Y: 195658,63

Oppervlakte plangebied: ca. 790m²

Kadastergegevens: Torhout, afdeling 1, sectie K, perceel 318T (partim) (zie figuur 6)

Topografische kaart: zie figuur 4 en 5

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog) en Frederik Demeyere (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 16/04/2020

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	10
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	10
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	12
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	14
2.4. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE SITUERING	17
3. SYNTHESE	28
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	29
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	29
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	30
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	31
4. SAMENVATTING	33
5. BIBLIOGRAFIE	35
6. BIJLAGES	36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen aan de Hofstraat te Torhout (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen een vastgestelde archeologische zone (historische stadskern van Torhout), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingreep groter is dan 100m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

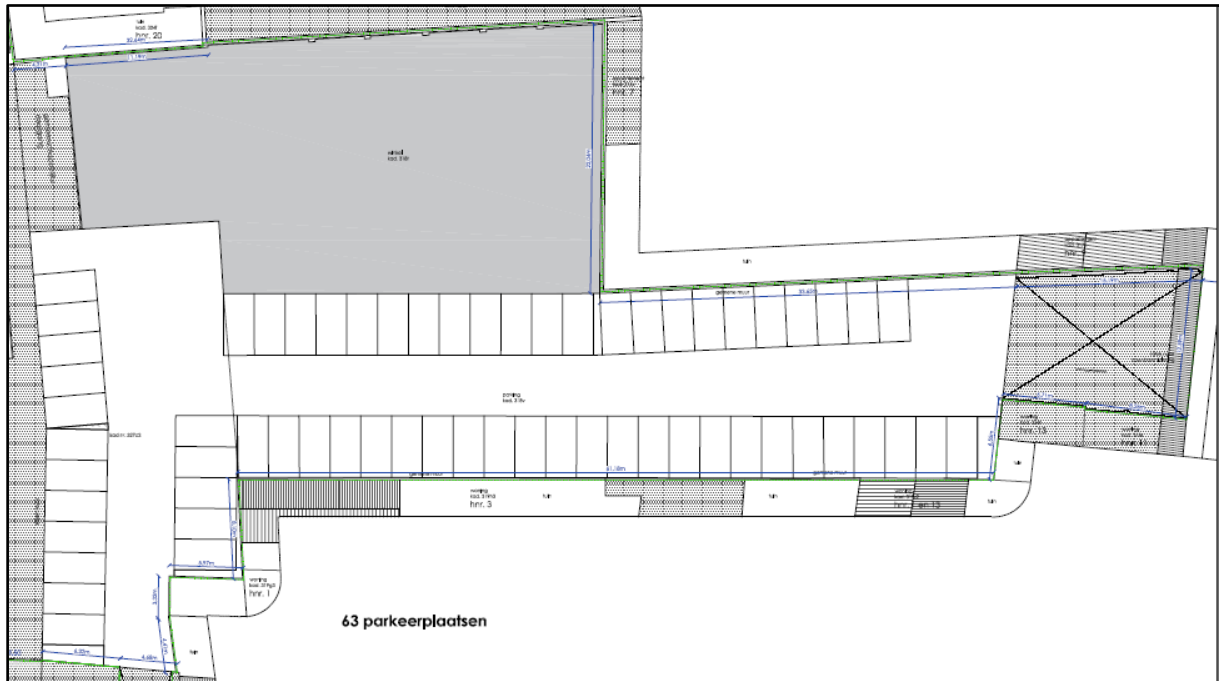
2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied, 790m² groot, heeft een langgerekte, bijna-rechthoekige vorm en is noordwest-zuidoost georiënteerd. Het is gelegen in binnengebied ingesloten door bebouwing langsheen de Hofstraat in het noorden, het Conscienceplein in het noordoosten, de Boeiaardstraat in het oosten en de Zuidstraat in het westen. Het plangebied is volledig bebouwd en betreft een deel van een winkelpand. Er zijn geen plannen beschikbaar van dit gebouw.

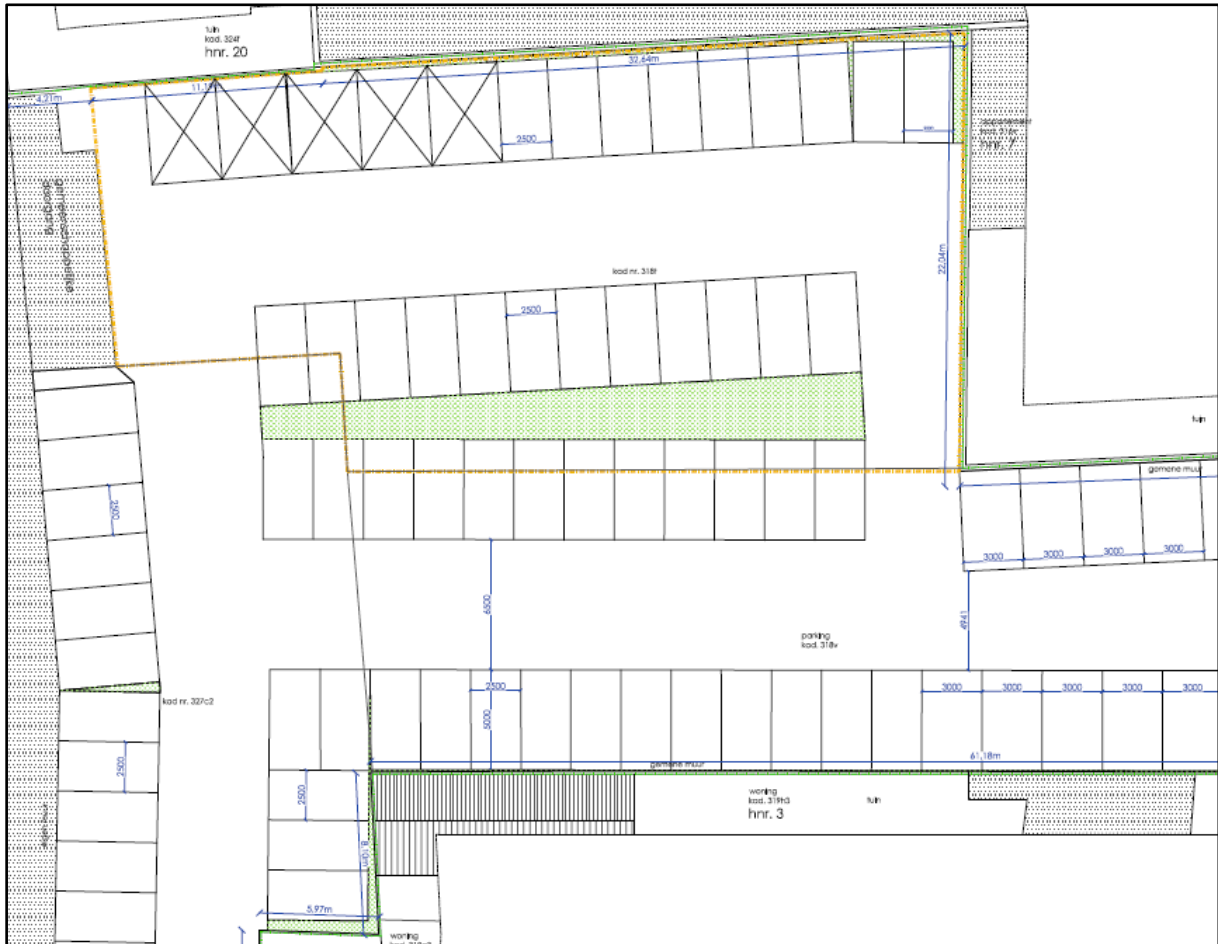
Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Plan bestaande toestand, het noorden ligt rechtsonder (bron: initiatiefnemer).

2.2. Geplande werken

Het pand wordt gesloopt en nadien wordt een parking ingericht op het plangebied. De fundering voor deze parking zal ca. 0,5m diep gaan. In de parking wordt een infiltratievoorziening toegevoegd, deze zal op een oppervlakte van 35m op 5m een bodemingreep van ongeveer 1,25m betekenen. Het bijhorende werfverkeer kan eveneens een bodemverstoring veroorzaken.

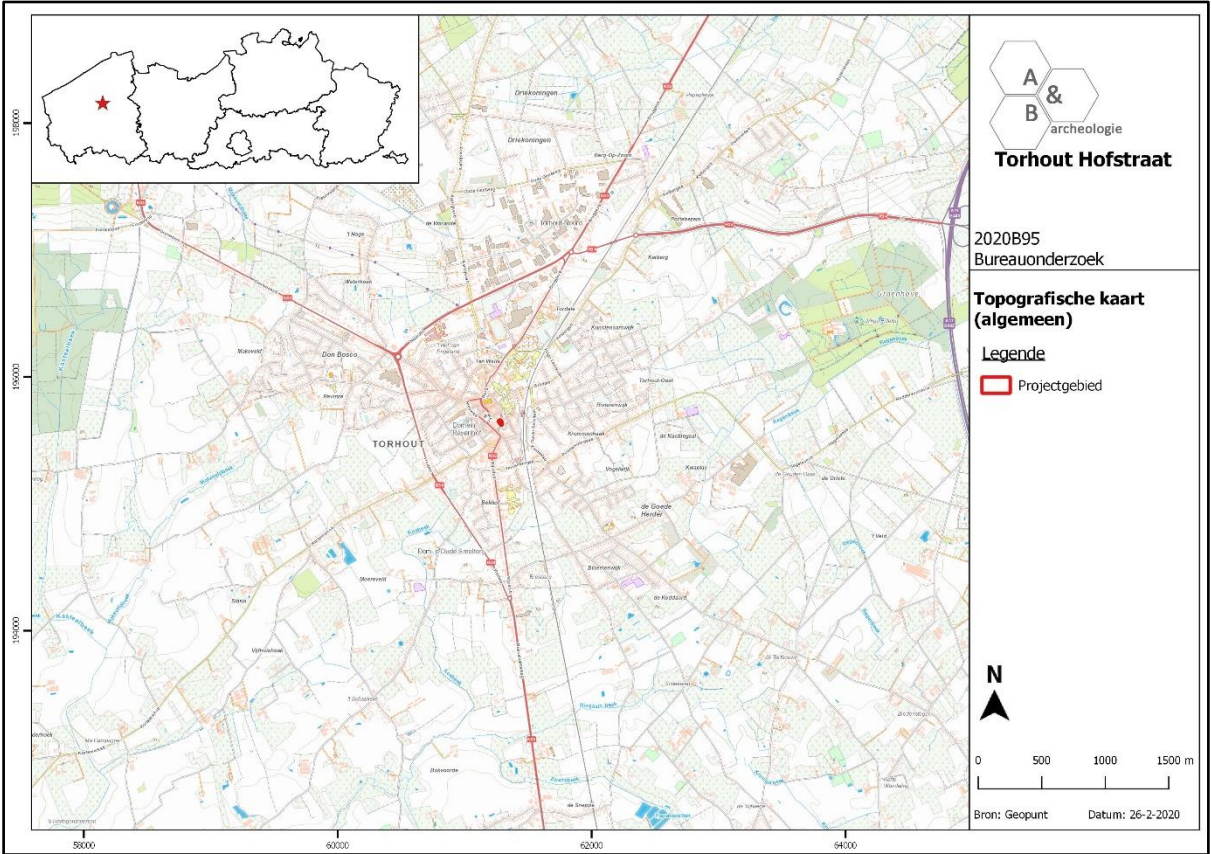

Figuur 3 Uitsnede uit het ontwerpplan met in het geel de begrenzing van het plangebied, het noorden ligt rechtsonder (bron: initiatiefnemer).

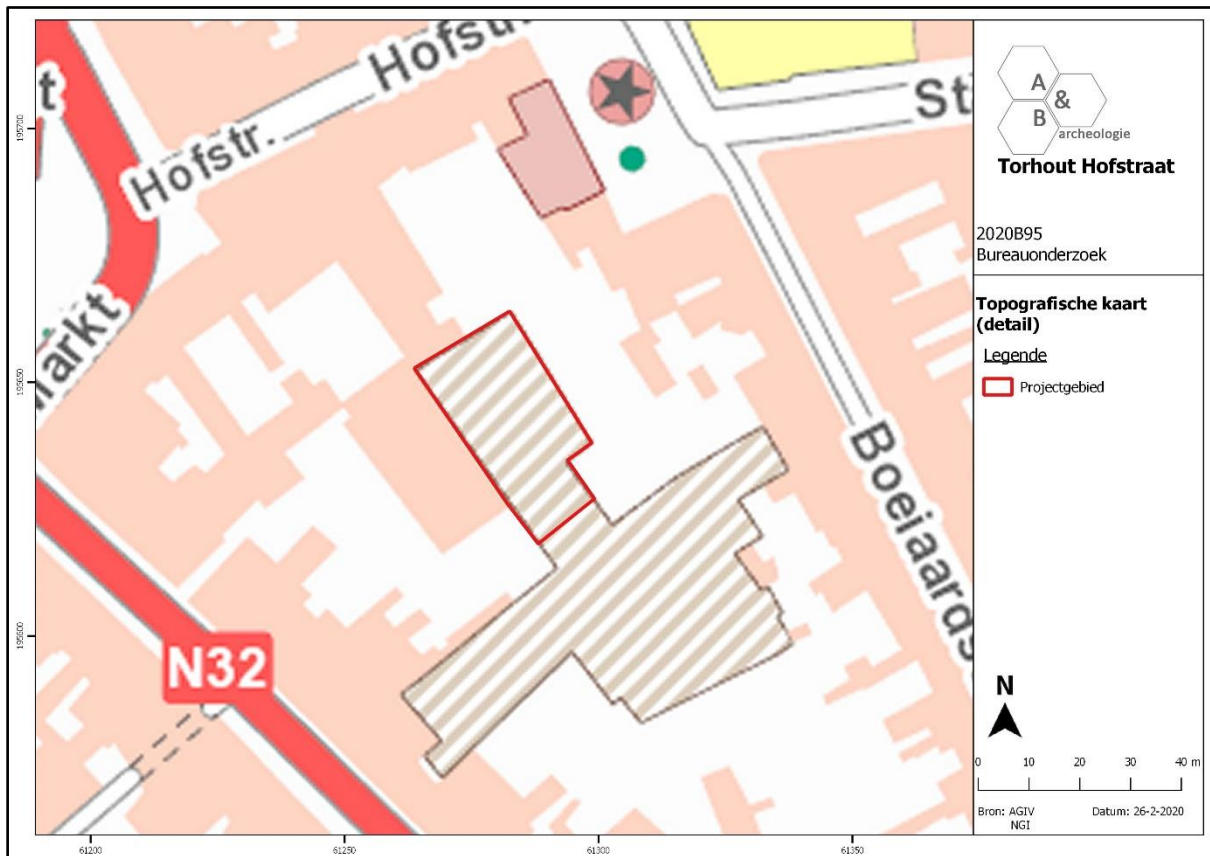
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

Torhout is een stad gelegen centraal in de provincie West-Vlaanderen. Naast de stadskern behoren nog 2 bewoningskernen tot het grondgebied van Torhout: Wijnendale in het noordwesten en Sint-Henricus in het zuidoosten. De omliggende gemeenten zijn Aatrijke en Veldegem in het noorden (deelgemeenten van Zedelgem), Ruddervoorde (deelgemeente van Oostkamp) in het oosten, Lichtervelde in het zuidoosten, Gits (deelgemeente van Hooglede) in het zuiden, Kortemark in het zuidwesten en Ichtegem in het noordwesten. Centraal doorheen het grondgebied loopt de N32 Brugge-Torhout-Roeselare-Menen, waarvan ten westen van de stadskern de N33 Torhout-Oostende aftakt. Aan de oostelijke grens van Torhout is de E4043 autosnelweg Brugge-Doornik gelegen. De spoorlijn Brugge-Kortrijk doorsnijdt de gemeente van noord naar zuid. Het plangebied bevindt zich centraal in de stadskern, zo’n 175m ten zuidoosten van de parochiekerk en minder dan 100m ten zuidoosten van de markt en het stadhuis. Het terrein maakt deel uit van een groter winkelcomplex; ten oosten is een parking gelegen, aan de andere zijden wordt het plangebied begrensd door gebouwen. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het plangebied volledig aangeduid als ‘Andere bebouwing’ (rood), wat overeenkomt met het huidige gebruik.

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

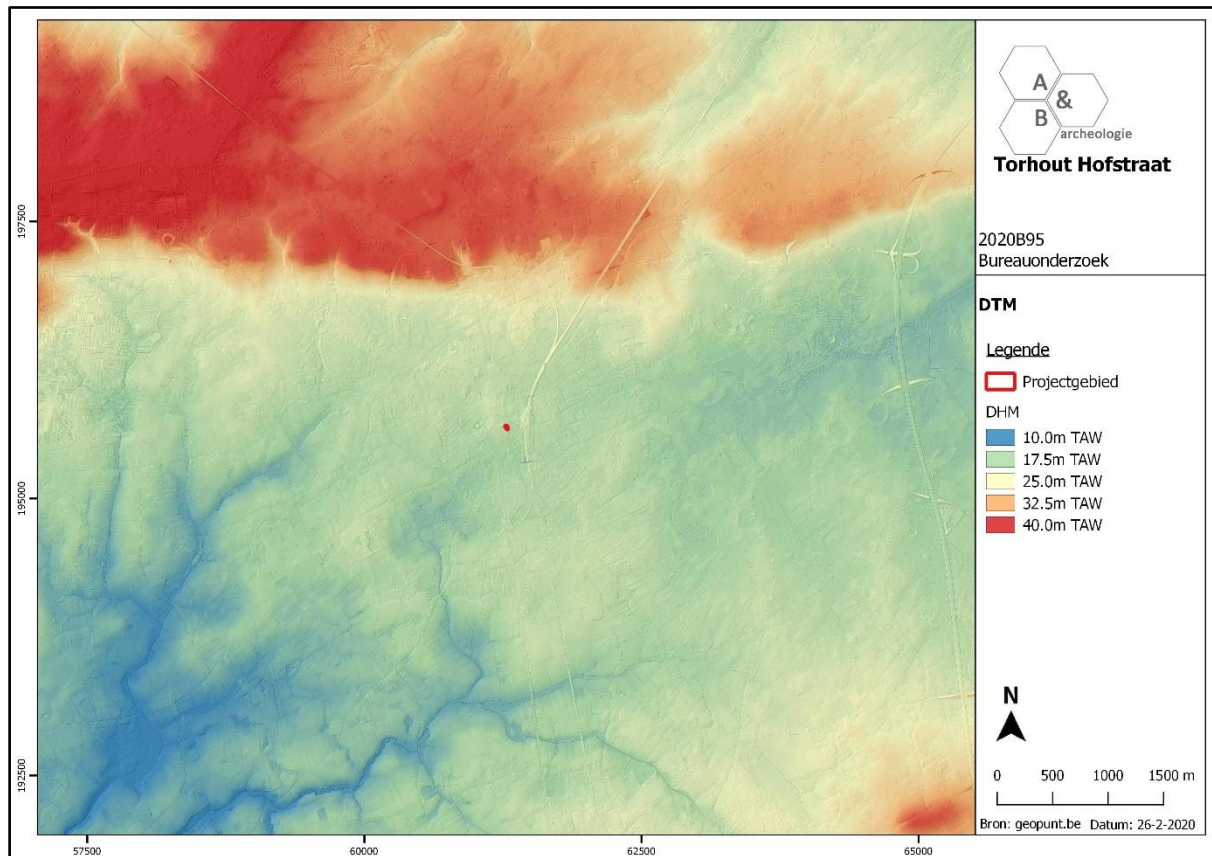
Figuur 6 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

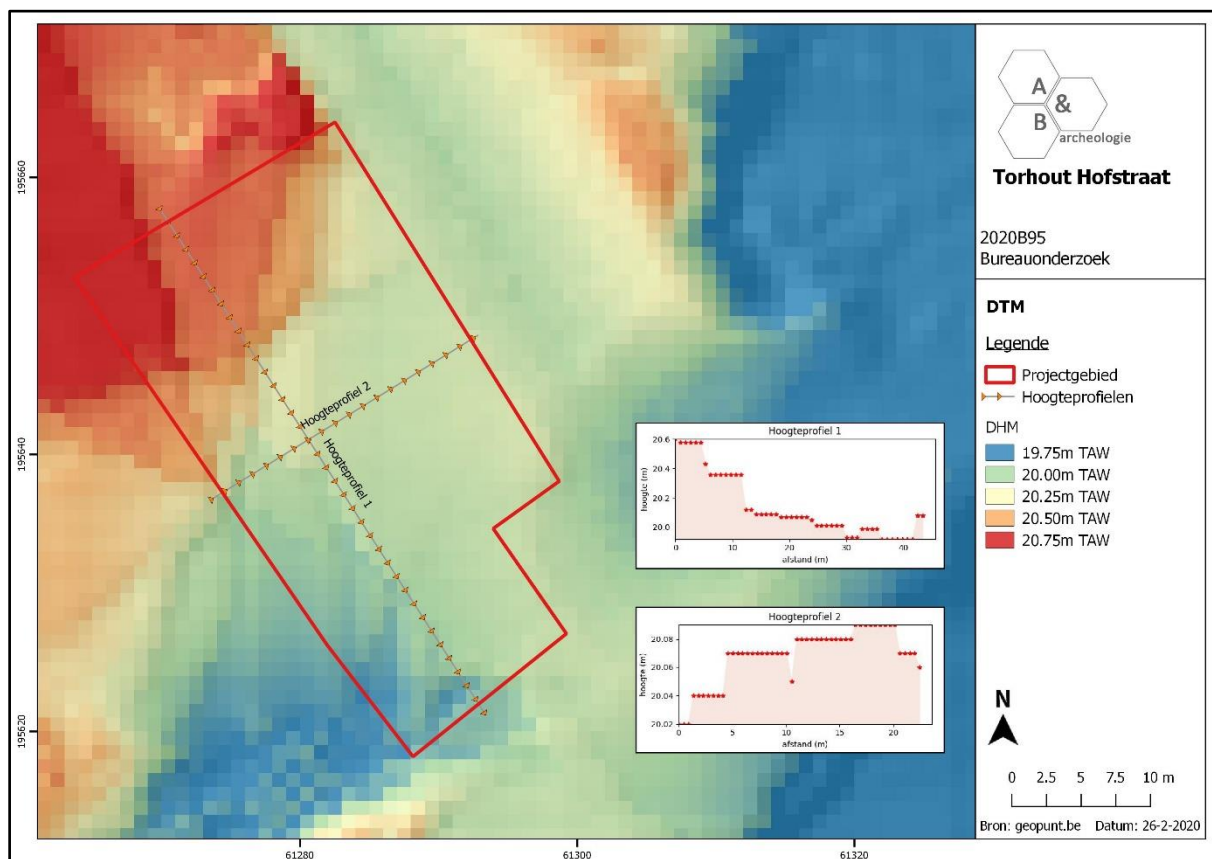
Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

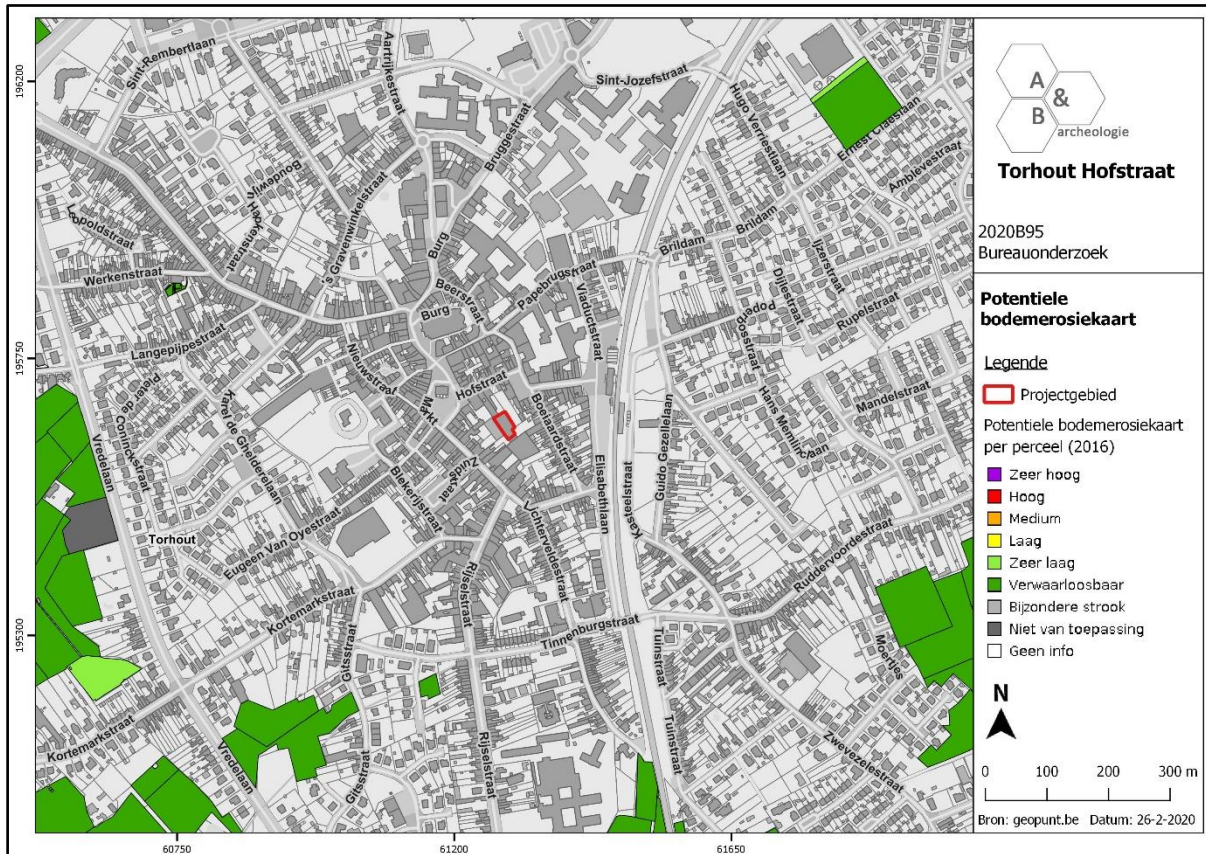
De nederzetting Torhout ontwikkelde zich in de kleine vallei op de grens tussen de kustvlakte en zandig binnen-Vlaanderen. De nederzetting wordt van deze kustvlakte afgeschermd door het Plateau van Wijnendale, te situeren vanaf de noordelijke en westelijke hoek van Koekelare en Ichtegem tot De Bergen op het grondgebied van Ruddervoorde. Dit plateau heeft als hoogste punt de Ruidenberg (51 meter) en kent een gemiddelde hoogte tussen de 25 en 50-51 meter. Aan de oostzijde van het grondgebied ontwikkelde zich zandig binnen-Vlaanderen. Er zijn geen natuurlijke waterlopen aanwezig in de nabijheid van het plangebied. Het terrein helt af van noord naar zuid (van +20,60m TAW naar +20,00m TAW), maar gezien het bebouwde karakter van de site weerspiegelen deze maaiveldwaarden vermoedelijk niet het oorspronkelijk maaiveldniveau. De gronden ten noorden van het plangebied zijn duidelijk hoger gelegen dan die ten zuiden. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied – gezien de ligging in een bebouwde omgeving – niet gekarteerd.

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

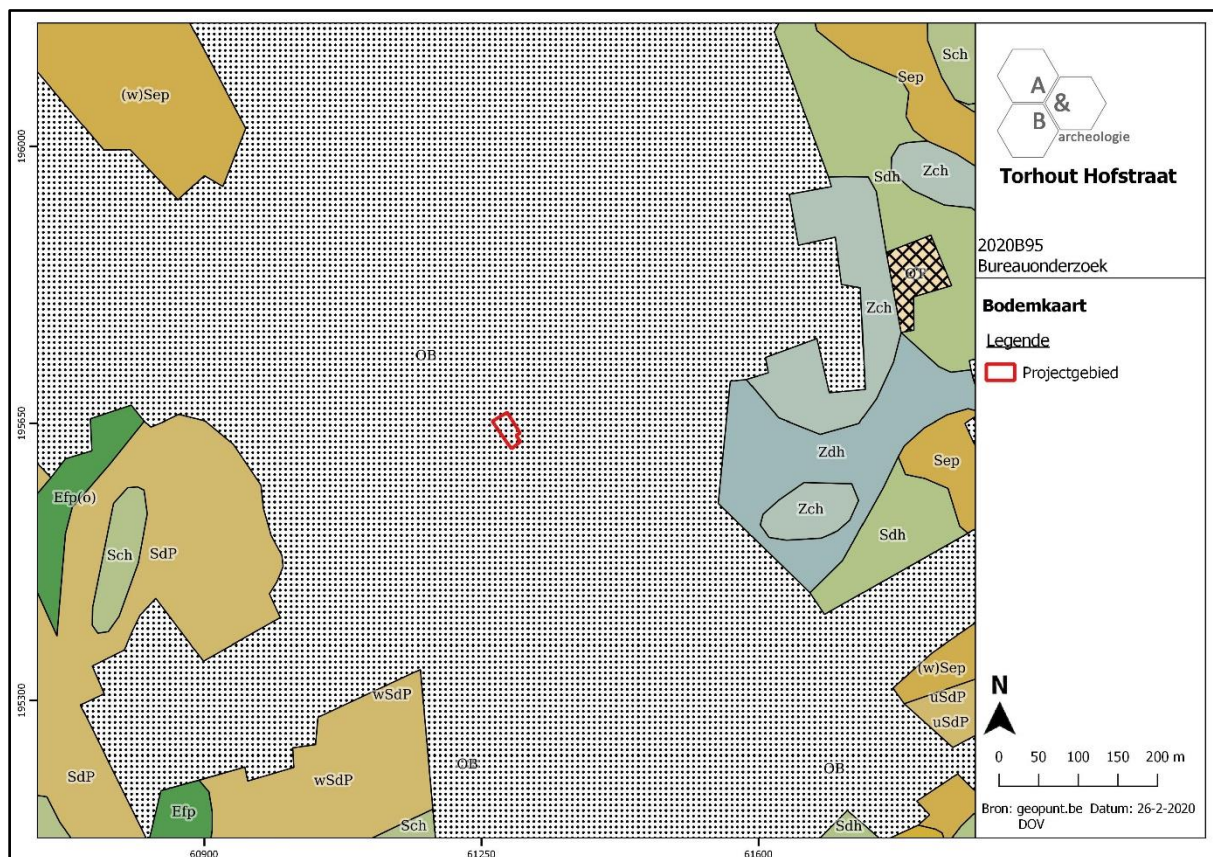
Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

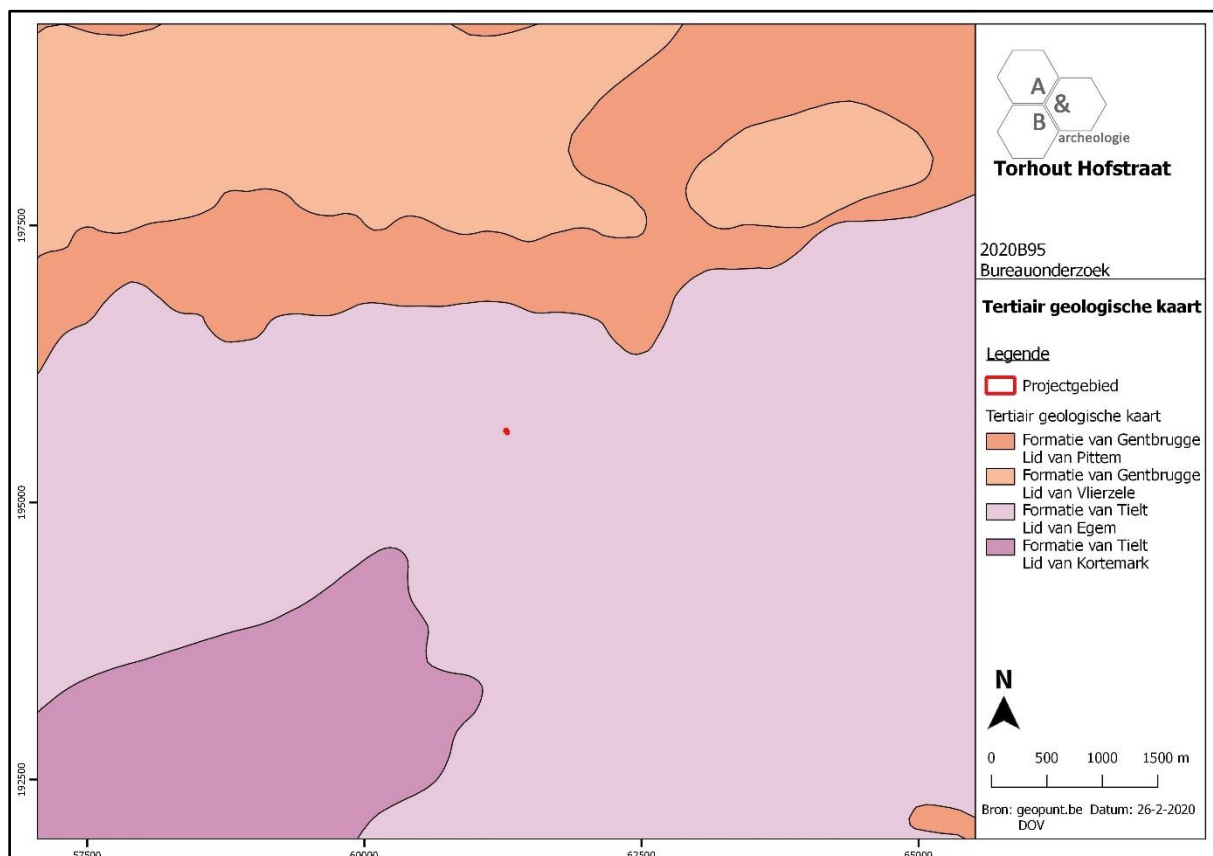
Het plangebied en de bebouwde omgeving worden gekarteerd als OB. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van. Rondom de stadskern worden matig natte tot matig droge zandgronden gekarteerd.

2.3.4. Geologische situering

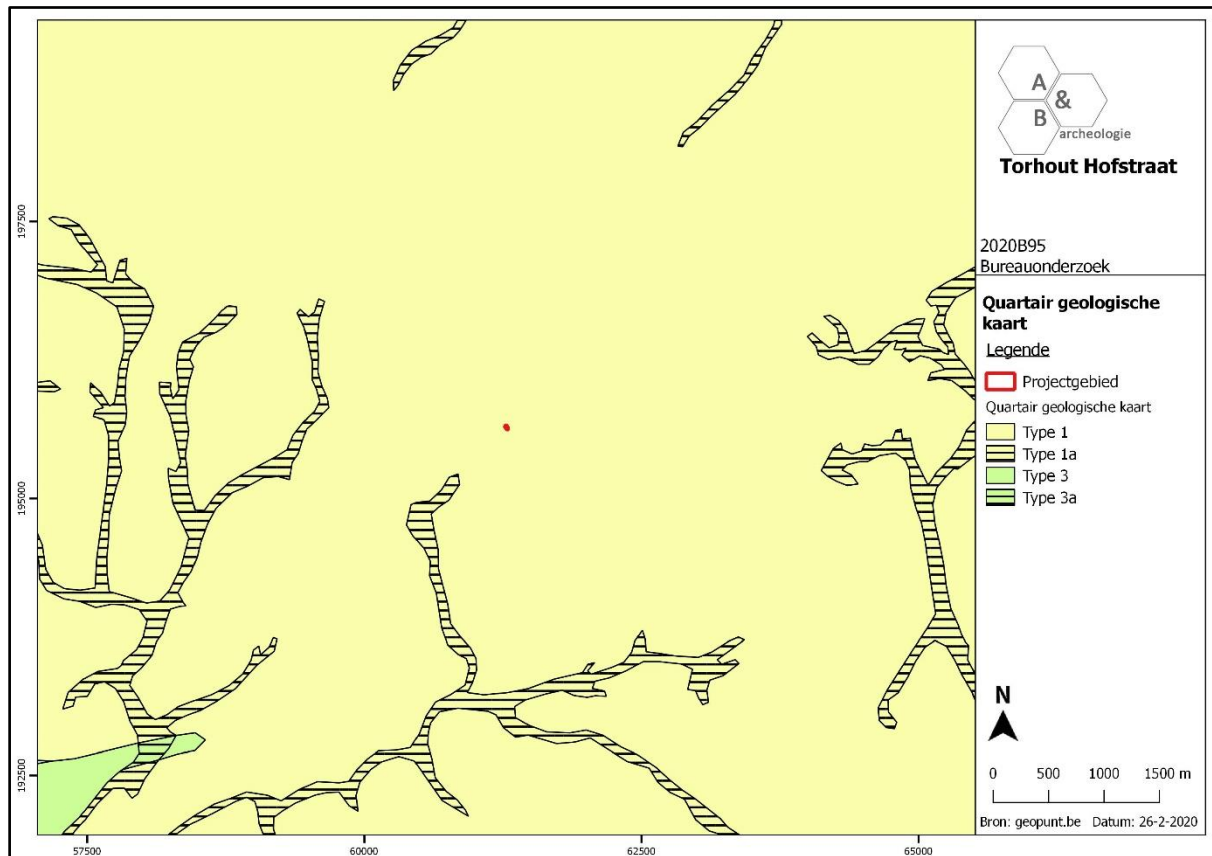
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt, Lid van Egem: grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen, zandsteenbanken, glauconiet- en glimmerhoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 1: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

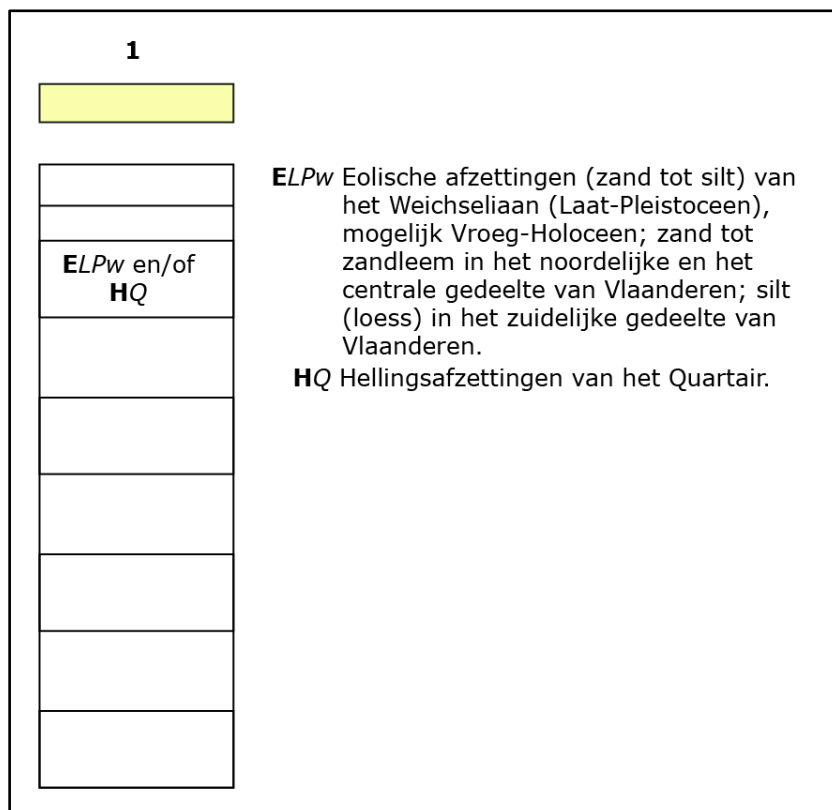
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Archeologische en historische situering

- Algemeen⁶

Over het pre-middeleeuwse Torhout zijn weinig gegevens gekend. Uit de prehistorie zijn binnen de historische kern helemaal geen vondsten beschikbaar. Het onderzoek, dat baron Maurice de Maere in de jaren vóór de Eerste Wereldoorlog uitvoerde rond het kasteel van Wijnendaele, op enkele vindplaatsen binnen het ruimere Torhoutse grondgebied en aan de Moubeek, op de grens Torhout-Aartrijke, bracht vondsten uit het finale paleolithicum, het mesolithicum en het neolithicum aan het licht. Wat de Romeinse periode betreft, bevindt de historische kern van Torhout zich op of nabij het traject van de Romeinse weg (Zeeweg) die van Oudenburg over Aartrijke in de richting van Kortrijk zou gelopen hebben. In 1941 start een eerste onderzoek naar aanleiding van het uitbranden van de Torhoutse Sint-Pietersbandenkerk. De vrijgelegde funderingen werden oorspronkelijk als een Karolingische kerk geïnterpreteerd. Het Sint-Pieters*patrocinium* verwijst trouwens naar de vroeg-middeleeuwse christianisatie. Bij een opgraving in 1990 aan de voorzijde van de kerk wordt vastgesteld dat de 'Karolingische centraalbouw' vooral Romeins (afbraak?)materiaal bevat zoals mortel, beton en fragmenten van fresco's. In 2010 worden ten zuiden van de Sint-Pietersbandenkerk bewoningssporen uit de 2de-3de eeuw aangetroffen. De gegevens zijn voorlopig te beperkt om vergaande conclusies te trekken in verband met het Romeinse Torhout. Het is in elk geval duidelijk dat er onder de Sint-Pietersbandenkerk een gebouw met een zekere status te situeren is, maar of er een burgerlijke, dan wel een militaire (wachttore) of een rituele (tempel) betekenis aan toe te kennen is, blijft voorlopig nog een vraag.

Torhout wordt voor het eerst vermeld in de 9de-eeuwse *Vita Bavonis. Turholt* zou dennenbos betekenen. Uit deze tekst mag afgeleid worden dat Torhout al een klooster bezat vóór 654. Het is onbekend waar dit klooster en een eventuele andere vroegmiddeleeuwse aanwezigheid moet gesitueerd worden. De betekenis van een klooster in deze vroege periode mag echter niet onderschat worden. Kort na 860 schenkt de Franse koning het klooster aan Boudewijn die later ook het graafschap Vlaanderen geschonken krijgt. Hiervan wordt Brugge het politieke centrum. De plechtige overbrenging van de relieken van Sint-Donaas naar Brugge kort daarna zijn de voorbode voor het definitieve verval van Torhout. Sommige auteurs gewagen van een burcht in de 9de eeuw, ten noorden van de kerk. Hiervoor zijn echter geen historische of archeologische bewijzen. Bij archeologisch onderzoek ten noorden van de kerk werden geen vroege sporen aangetroffen.

Pas vanaf de 11de eeuw zijn opnieuw gegevens beschikbaar. Zowel de romaanse Sint-Pietersbandenkerk als het Sint-Pieterskapittel dateren uit deze periode. Sporen uit de 11de eeuw werden bij archeologisch onderzoek rond de kerk al aangetroffen. Eveneens in de 11de eeuw wordt voor het eerst een jaarmarkt vermeld in Torhout, die één van de belangrijke Vlaamse jaarmarkten zou worden. De bloei was echter van korte duur, aangezien de betekenis van de landmarkten erg snel afneemt door de toenemende maritieme handel. Torhout verloor dan ook vanaf het derde kwart van de 13de eeuw alle nationaal en internationaal economisch belang.

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Historische stadskern van Torhout [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140014> (Geraadpleegd op 04-03-2020)

Torhout kreeg in het derde kwart van de 12de eeuw stadsrechten. Het was de bevestiging van een bestaande toestand. Tegelijkertijd werd ook het eerste 'stede huys' opgericht op de markt. Er is erg weinig geweten over het uitzicht van de stad Torhout tot de 16de eeuw. Er waren geen poorten of muren, alleen een walgracht. De markt vormde een grote rechthoek tussen de huidige Zuidstraat, de Bassinstraat, de Boeiaardstraat en de Hofstraat. Op dit grote plein, ten zuidoosten van het 'stede huys' waren in de 16de eeuw gebouwen aanwezig als een lakenhalle, een belfort, een muntslagerij en een weegplaats. Het hospitaal, dat zich net ten noorden van de 'stede veste' bevindt, werd vermoedelijk in het tweede kwart van de 13de eeuw gesticht.

Na 1600 werd een deel van het grote marktplaats verkaveld. Hier werd onder meer een brouwerij opgericht. Belangrijk voor Torhout is het pottenbakkersambacht dat vanaf de 17de en 18de eeuw gedocumenteerd is. In een eerste periode situeerde die zich op de hoek van de Hofstraat en de markt, later zijn de pottenbakkers op de hoek van de Zuidstraat en de Wollestraat gevestigd. In 1661 wordt het klooster heropgericht, hersteld en verder uitgebreid in de 17de-18de eeuw.

In de 18de eeuw onderging Torhout belangrijke en bepalende wijzigingen. Vooral de groei van een aantal kleinere ambachtelijk-industriële vestigingen (o.a. Huidevetterstraat, Nieuwstraat), de aanleg van de steenwegen en de bevolkingsaan groei waren belangrijk. Het centraal op het marktplaats gelegen stadhuis is omgeven door gebouwen. Dit oorspronkelijk vrij gesloten beeld van de binnenstad werd tenslotte in de tweede helft van de 20ste eeuw open gemaakt. Het stadhuis en de Sint-Pietersbandenkerk kwamen hierbij vrij te staan.

Het archeologisch onderzoek in de historische kern van Torhout is tot nu toe beperkt gebleven. Ingrijpende ruimtelijke wijzigingen en nieuwbouw in de 19de en vooral 20ste eeuw hebben een gedeelte van het bodemarchief mogelijk aangetast. Recent onderzoek toont echter aan dat er in de niet-vernieelde zones een potentieel aanwezig is, dat bijgevolg met de nodige waakzaamheid dient benaderd te worden.

- Siteniveau

Net ten noordwesten van het plangebied is de Brouwerij Bekaert gelegen, een beschermd monument dat in de Inventaris Onroerend Erfgoed uitgebreid wordt beschreven: *"Het Brouwershuis en de brouwerij Bekaert gaan terug op een verkaveling van het veel grotere marktplaats in de 17de eeuw. De voorgangers van de huidige Markt gaan terug tot de vroege middeleeuwen en de periode van de jaarmarkten (11de-13de eeuw). Torhout was tussen de 11de en de 16de een open stad: er was een groot marktplaats ten zuidoosten van het huidige stadhuis, gelegen in de rechthoek tussen de huidige Zuidstraat, Bassinstraat, Boeiaardstraat en Hofstraat, met tot de 16de eeuw onder meer het "scepenhuys", een muntslagerij en een weegplaats. Op een aansluitend plein zogenaamd "Zwynsmarct" tussen de huidige Zuidstraat en de voormalige Gevangenisstraat vindt men belangrijke handelsgebouwen als vleeshuis, lakenhalle en korenhalle. Dit grote marktplaats en deze handelsgebouwen vervallen ten gevolge van de godsdiensttoebelen in de tweede helft van de 16de eeuw. Bij de verwoesting van 1578 gaan de kerk, het stadhuis en de lakenhallen verloren. Circa 1600 wordt een deel van dit grote marktplaats via een cijnsverpachting verkaveld, waarop in 1658 de voorganger van de huidige brouwerij wordt opgericht. In de vroege 17de eeuw wordt een nieuw stadhuis gebouwd op de hoek van de Hoedemakersstraat en de Markt, dat reeds in 1647 wordt verwoest door een brand. In 1711-1713 wordt het huidige barokke stadhuis gebouwd, op een locatie*

dichter bij de brouwerij in casu. 19de-eeuwse kaarten zoals de Atlas der Buurtwegen (1846) en de P.C. Poppkaart (circa 1850) tonen een trapeziumvormig, open marktplein ten noorden van het stadhuis. Aan de achterzijde van het stadhuis (ten zuiden) sluit een bouwblok aan. Hier kon men dan ook eerder spreken van een straatbeeld, dan van pleinwanden. Deze straat ten zuiden van het stadhuis staat vanaf 1806 bekend als "Gevangenisstraat" naar de gevangenis die dan gebouwd wordt achter het stadhuis. De zuidoostelijke wand van het huidige Marktplein maakte dus minimaal vanaf het einde van de 18de eeuw (Ferrariskaart) en het begin van de 19de eeuw deel uit van een vrij gesloten straatbeeld. Er dient echter een uitzondering gemaakt te worden voor de brouwerij die in de zuidoostelijke hoek van de Gevangenisstraat gesitueerd is, ter hoogte van de Hofstraat: hier is een brede opening langs de zijgevel van het stadhuis naar het marktplein toe. In 1861-1864 wordt achter het stadhuis een nieuw gebouw opgetrokken (ex-gevangenis), met op de begane grond berguimten voor de brandweer en marktmateriaal, en op de verdieping de teken- en muziekschool. In 1872 wordt dit gebouw volledig ingericht als muziekschool. In de tweede helft van de 20ste eeuw worden de muziekschool en andere gebouwen achter het stadhuis afgebroken. Met de afbraak van het laatste huis van het bouwblok achter het stadhuis (1987) verdwijnt meteen ook de visuele herkenbaarheid van de Gevangenisstraat en van het Marktstraatje, die nu gewoon aansluiten bij de pleinwand van de Markt. Hierdoor komt de achtergevel van het stadhuis vrij te staan en sluit het gedeelte ten zuiden van het stadhuis aan bij het marktplein. Door deze ontmanteling wordt het huis Bekaert nog meer bij de Markt betrokken. Het herenhuis Bekaert vormt het meest imposante huis binnen de pleinwanden van de Markt. Het huis is zeker 19de-eeuws, doch heeft wellicht een kern uit de tweede helft van de 18de eeuw. Op het achterliggende brouwerij-erf zijn delen van de voormalige "brouwerij Bekaert" of "Den Appel" bewaard, onder meer de mouttoren. De geschiedenis van de brouwerij gaat terug tot 1658 wanneer de familie Moke op deze plaats een brouwerij opricht, dit na het verkavelen van delen van het middeleeuwse marktplein. Pieter Debruyne, sinds 1728 eigenaar van de brouwerij, richt circa 1764 de brouwerij opnieuw op. In 1791 wordt de brouwerij verkocht aan Jean Baptiste Boutens (1760-1831), in de Franse en Hollandse periode districtscommissaris en burgemeester. Mogelijk zijn er circa 1793 bepaalde bouwactiviteiten: zie jaarankers 1793 op de latere mouttoren, die mogelijk gerecupereerd zijn van de afgebroken brouwerijgebouwen. De Atlas der Buurtwegen (circa 1846) geeft de volgende constellatie weer: het eigenlijke huis Bekaert, het vierkante achterliggende brouwerij-erf ten zuiden van het huis, omgeven door ten westen een gebouw op rechthoekige plattegrond (nutsgebouw, wellicht met administratieve functie voor de brouwerij, hoorde kadastraal steeds bij het brouwershuis, bij mutatieschets 1954 deels afsplitsing als bijgebouw bij nummer 24), ten zuiden een dito gebouw (te identificeren als de mouterij, of een deel van het huidige stadsarchief), ten oosten de eigenlijke brouwerij (afgebroken). De gebouwen op het achterliggende brouwerij-erf zijn niet tegen elkaar aangebouwd, met uitzondering van de brouwerij die tegen de oostelijke zijgevel van het huis aangebouwd is. Achter (ten zuiden van) de brouwerij ligt dan een erg groot vierkant tuinperceel. Bij de mutatie van 1883 worden de brouwerijgebouwen uitgebreid: de aanbouw aan de achterzijde (zuidzijde) kan geïdentificeerd worden als de nog bewaarde mouttoren. In 1891 wordt de mouterij kadastraal afgesplitst van het huis, het nutsgebouw en het achterliggende brouwerij-erf. Het perceel 303 a (het huis en het nutsgebouw) wordt gedefinieerd als huis, 303 b (de mouterij) wordt nu omschreven als mouterij. Deze mouterij wordt dan aan de oostzijde een klein beetje uitgebreid zodat deze tegen de mouttoren komt te liggen. Nog in 1891 wordt in de tuin, tegen de achtergevel van de mouterij een broeikas gebouwd. In 1898 worden zowel aan de voor- als aan de achterzijde van de mouterij volumes aangebouwd. In 1899 wordt de eigenlijke brouwerij uitgebreid. Bij de mutatieschets van 1914 wordt ten oosten van de mouttoren een uitbreiding gerealiseerd, in 1913 worden de

brouwerij, de mouterij en de mouttoren verenigd als "brouwerij en maalderij". Wellicht is 'maalderij' een foute vermelding, want in 1946 zal opnieuw sprake zijn van 'Malterij'. In 1946 wordt de brouwerij gedeeltelijk afgebroken en wordt de mouterij in gebruik genomen als magazijn. In 1954 wordt het huis ten westen van het huis Bekaert (Markt nummer 24) – een eigendom van de familie Bekaert – herbouwd (voorheen ook een café). Een deel van het nutsgebouw wordt hierbij afgesplitst en als achterbouw bij nr. 24 gevoegd. In 1967 wordt een deel van de brouwerij afgebroken, zowel de mouttoren als de poortdoorrit van het huis komen vrij te staan. Het achterliggende brouwerij-erf krijgt opnieuw een afsluiting door een nieuwe achterbouw bij het huis, een paviljoentje en een tuinmuur. In 1976 wordt een deel van de mouterij (onderste deel) afgesplitst als feestzaal en eigendom van café in de Zuidstraat (nummer 12), een huis dat reeds in de 19de eeuw in eigendom was van de brouwersfamilie. In 1977 en 1989 komt de site van het huis Bekaert in handen van de stad Torhout die het inricht als administratief gebouw.”⁷

De Hofstraat wordt als volgt omschreven: *“De oorspronkelijke straat vormde steeds de noordgrens van een groot stuk land zogenaamd de "Boeyaert". De Hofstraat wordt pas bebouwd in de loop van de 19de eeuw: in 1815 telt de straat een viertal huizen. In de periode 1805-1820 heet de straat "Stokerijstraat", naar de jeneverstokerij van de familie Moke. In 1830 wordt een houten graanmolen boven op de stokerij gebouwd, deze blijft gedurende dertig jaar in werking. De oudere benaming "Visserstraetken" geldt tot de vroege 19de eeuw omdat de straat het eerste deel van de verbinding met de grote visvijvers ten oosten van Torhout vormde. Na de aanleg van de spoorlijn Brugge-Kortrijk in 1845-1847 bestaan er ambitieuze plannen voor de verbinding Markt-Station. Nadat de oorspronkelijke plannen voor een rechte verbindingsweg tussen Markt en Station zijn afgevoerd, betreft men de Hofstraat in deze verbinding langsheen het latere Conscienceplein. Hierna ontwikkelt de Hofstraat zich tot een levendige handelsbuurt. Ca. 1860-1870 is de Hofstraat een belangrijke residentiebuurt voor de Torhoutse burgerij. Zo waren er statige herenhuizen en enkele herbergen zoals de "Lion d'Or" en "Het Maantje". De benaming Hofstraat bestaat sinds 1820 en verwijst naar het "hof de Brouckère" van vrederechter Jean Baptiste de Brouckère. Op deze plaats wordt in 1876-1878 het nieuwe Vredegerecht gebouwd en ontstaat het Conscienceplein (cf. Conscienceplein). In kadastrale mutatieschetsen van 1871 en 1901 heet de straat "Tuinstraat".⁸*

Ook over de Broeiaardstraat geeft de Inventaris Onroerend Erfgoed meer informatie: *“De benaming Boeiaardstraat gaat wellicht terug op een verbastering van "boiaert" of boomgaard en komt voor het eerst voor in de 18de eeuw (1796 "Boyaert", 1798 "Bogaert"). In 1846 heet de straat "Bogaertstraat" en in 1901 (cf. mutatieschets kadaster) en 1912 "Boomgaardstraat". Tijdens de middeleeuwse jaarmarktperiode (11de-13de eeuw) sluit de straat de oude marktstructuur aan de oostelijke zijde af. Vermoedelijk is de straat onverhard - ze is als dusdanig niet aangeduid op de Ferrariskaart van 1770-1778 - en vormt ze eerder een kleine verbinding tussen de voormalige Ganzestraat (verdwenen straat parallel met huidige Stationsstraat) met de kapittelgronden (verdwenen in de late 19de eeuw met de aanleg van de Stationsstraat en de uitbreiding van het Sint-Vincentiusinstituut) en de verbinding naar het zuiden (Lichtervelde- en Bollestraat). Vanaf ca. 1780 en het einde van de 19de eeuw wordt dit grote, onbebouwde perceel van ca. 2,5ha*

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Brouwerij Bekaert [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87451> (Geraadpleegd op 04-03-2020)

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/11017>

tussen de huidige Elisabethlaan en de Zuidstraat verkaveld en toegebouwd. In 1848-1850 wordt de straat voor het eerst gekasseid.

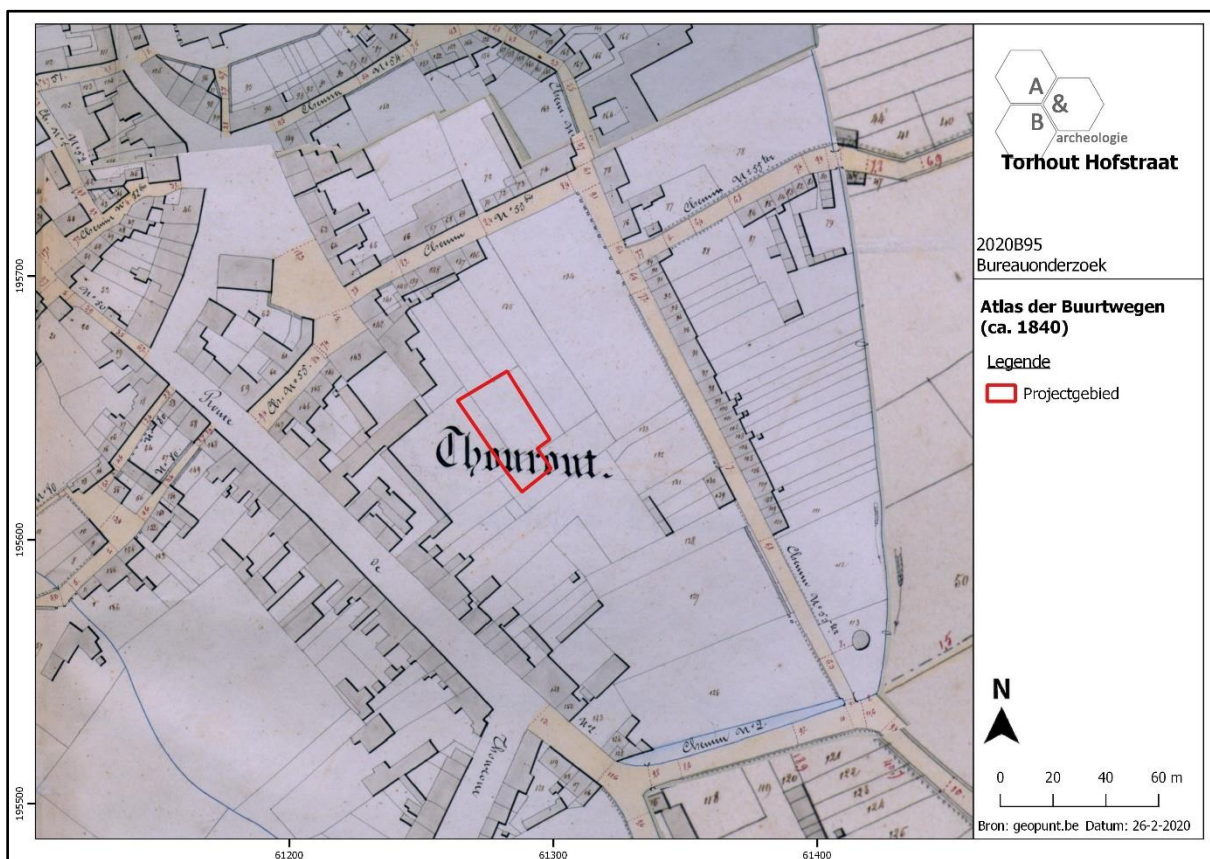
Eind jaren 1840 wordt op de hoek met de Vestingbeek en de 'Bassin' (cf. Bassinstraat) de zogenaamde "Boeiaardmolen", een achtkantige stenen korenwindmolen opgetrokken. Na verwijdering van de wieken in 1869, blijft de romp bewaard tot de Eerste Wereldoorlog. In de bijgebouwen komt einde 19de eeuw de smidse van baskuulmaker Lamaire. Daarnaast hebben de baskuulmakersfamilie Nolf, schrijnwerker Verlinde (cf. infra, Boeiaardstraat nr. 8) en de drukkerij "de Torhoutse Bode" (van 1912 tot 1996) hun gebouwen in de Boeiaardstraat. Op de hoek van de straat vestigt zich ca. 1927 ook de mosterdfabriek Wostyn (cf. Conscienceplein nr. 7/ Boeiaardstraat) met productie in het industrieel pand Boeiaardstraat nr. 1. Dit gebouw zou als vlasbedrijf oorspronkelijk dateren van ca. 1903 en is op vandaag verbouwd tot woongelegenheden. Palend aan de Boeiaardstraat enerzijds en de Hofstraat anderzijds was de "Hof de Brouckère" jarenlang een quasi gesloten perceel in de Torhoutse binnenstad. Op de Atlas der Buurtwegen (1846) is de west- of linkerzijde van de Boeiaardstraat nog quasi onbebouwd. Hierin komt verandering met de aanleg van het nieuwe Vredegerecht (cf. Conscienceplein nr. 1) en het Conscienceplein, vanaf ca. 1870.”⁹

Bovenstaande gegevens en de evolutie van het plangebied zijn af te leiden uit cartografische bronnen, die voor vanaf de Ferrariskaart (ca. 1777) betrouwbaar zijn. Op deze kaart is te zien dat het plangebied op dat moment nog niet bebouwd is, het is te situeren ter hoogte van een weide (cf. het Hof van Brouckère). De bebouwing van de stadskern situeert zich ten noorden en ten westen van het plangebied. De Hofstraat is reeds aanwezig. De Boeiaardstraat, ten oosten van het terrein, is op dat moment vermoedelijk niet meer dan een weg. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1846 is de straat wel aanwezig, met ten oosten ervan een reeks kleine huisjes. Vanaf deze kaart is de evolutie van de bebouwing rond het plangebied, het verkleinen van de oorspronkelijk open ruimte en bvb. ook de veranderingen aan de bebouwing rond het stadhuis goed te volgen. Op de topografische kaart van 1883 lijkt een deel van een gebouw gelegen aan het kruispunt Hofstraat-Boeiaardstraat zich binnen de noordoostelijke hoek van het plangebied te bevinden, de topografische kaart van 1911-1949 toont een gelijkaardige situatie. De rest van het terrein is onbebouwd, ten noordwesten situeren zich de gebouwen van brouwerij Bekaert. De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk genoeg om te kunnen uitmaken of het huidige gebouw op dat moment reeds aanwezig is. Dat is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990, sindsdien is het plangebied ongewijzigd gebleven.

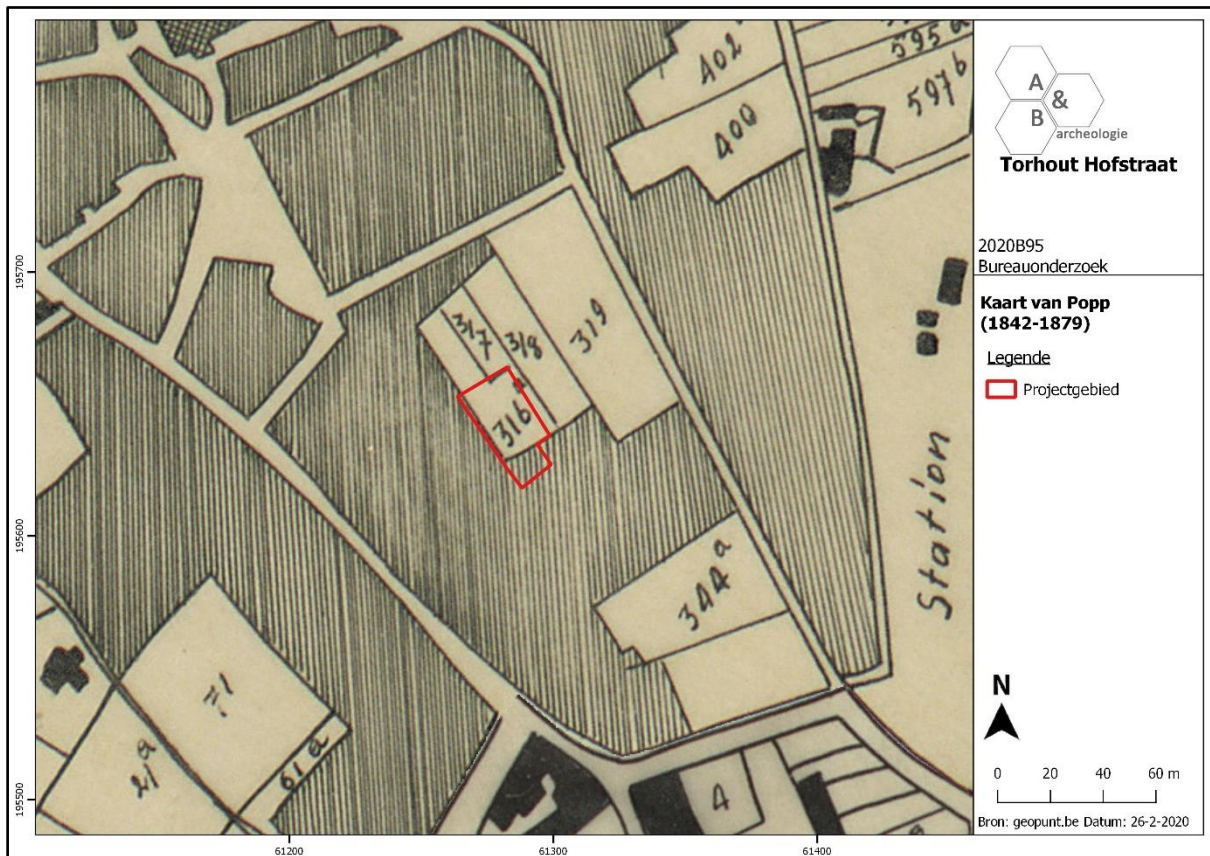
⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/10987>

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

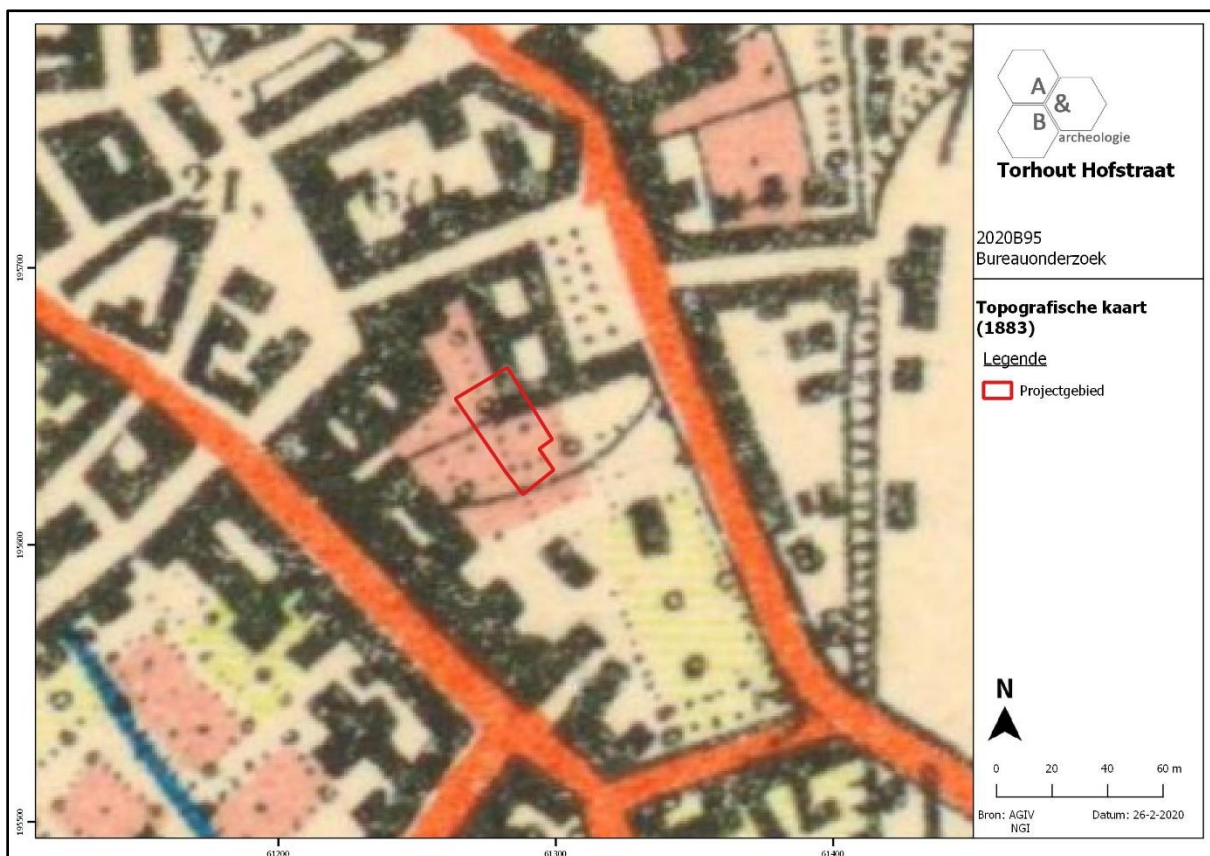
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

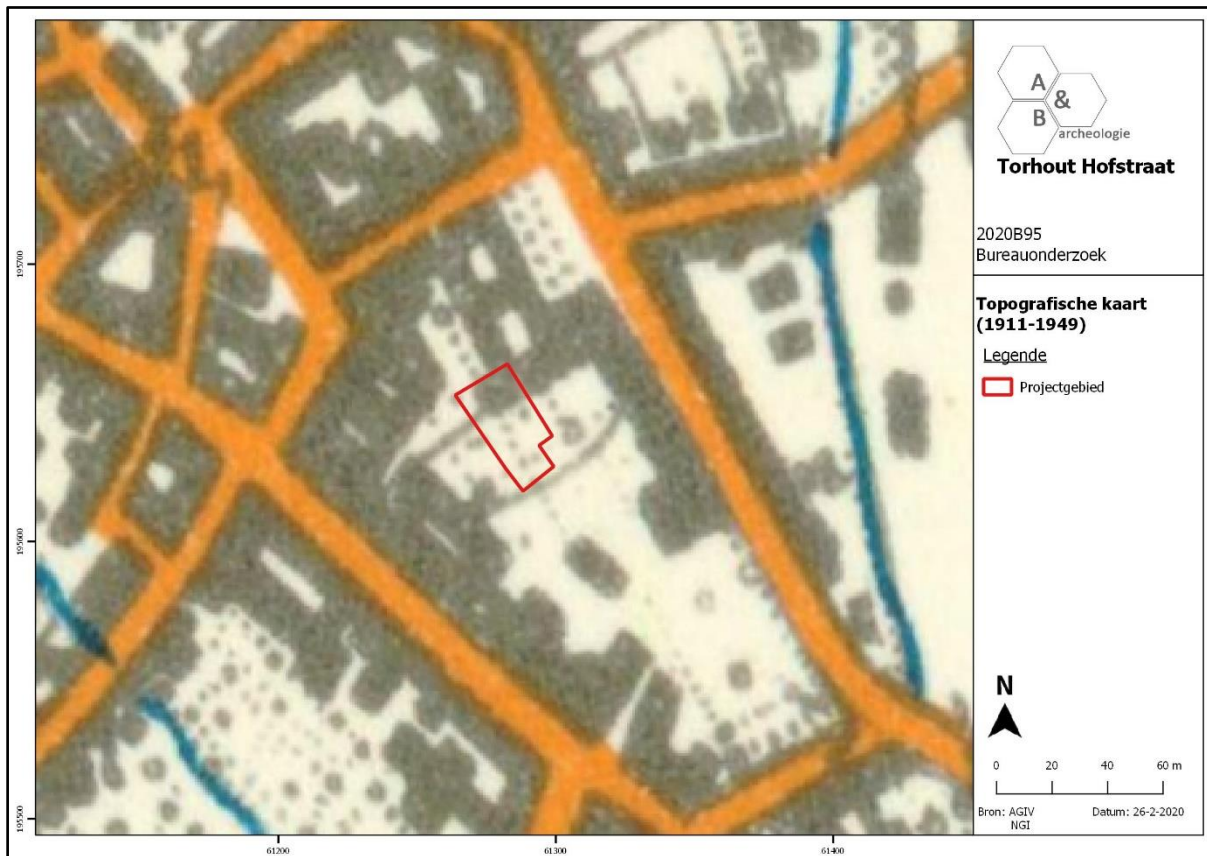
Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

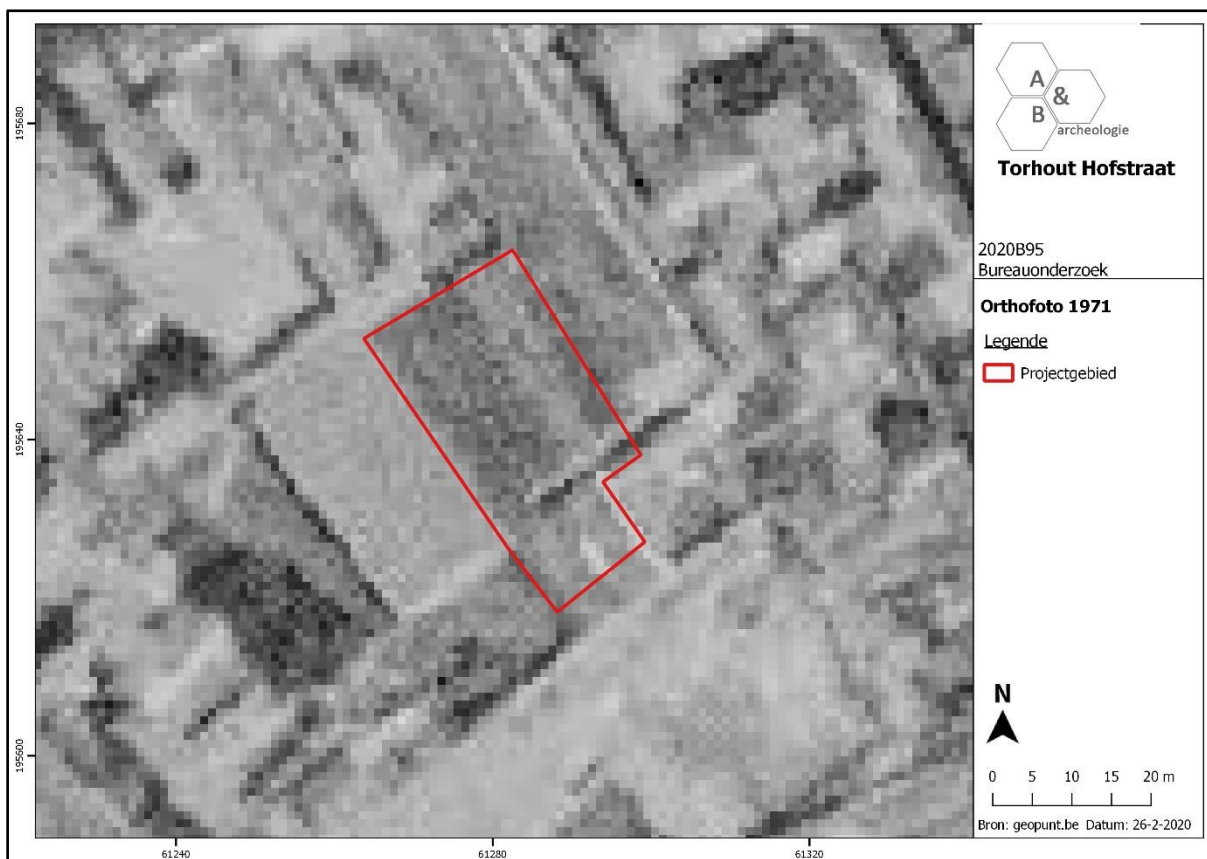
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911-1949 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

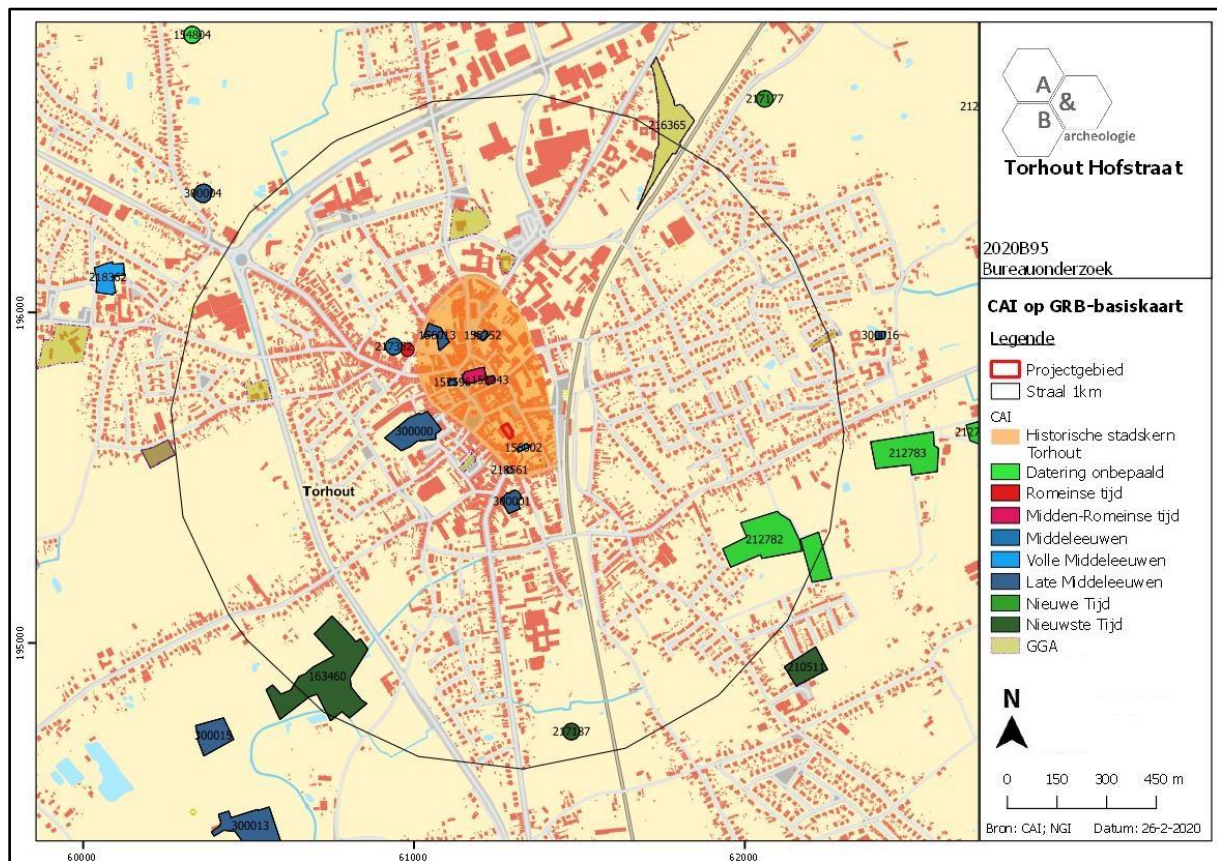

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

De archeologische gegevens over Torhout werden hierboven reeds aangehaald. Concreet worden er op de Centrale Archeologische Inventaris in de nabije omgeving van het plangebied maar een aantal archeologische sites aangeduid.

- CAI Locatie 156002: iets ten zuiden van het plangebied. Bij een proefsleuvenonderzoek werd een grachtje met daarin volmiddeleeuws materiaal aangetroffen (veldsteen, dierenbot, potscherf). Het geheel werd gedateerd in de 12de-13de eeuw. Er kon vastgesteld worden dat de onverstoorde laag (kleiig zand) zich in dit gedeelte van Torhout op ongeveer 70cm diepte bevindt.¹⁰
- CAI Locatie 218561: iets verder ten zuiden. Via metaaldetectie werden bij afbraakwerken een rekenpenning (FRANCE, Charles VI, 1380-1422) en een musketkogel en lakenloodje uit de nieuwe tijd aangetroffen.

Rond de kerk en ten noorden ervan werd reeds uitgebreider archeologisch onderzoek gedaan, maar deze onderzoeken zijn minder relevant voor het plangebied. Met uitzondering van het CAI Locatie 156002 vond er in dit deel van de stad nog geen gravend archeologisch onderzoek plaats.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Torhout was in de volle middeleeuwen een belangrijke Vlaamse stad, met de inrichting van een befaamde jaarmarkt in de 11de eeuw en het verkrijgen van stadsrechten in de 12de eeuw. Na het midden van de 13de eeuw verdwijnt echter het nationale en internationale economische belang van de stad, waardoor Torhout gedurende de late en post-middeleeuwen niet dezelfde stadsontwikkeling doormaakt zoals bvb. Brugge of Kortrijk. Het plangebied bevindt zich iets ten zuidwesten van het huidige stadhuis en de markt, en maakte eertijds deel uit van een groot braakliggend terrein (zgn. Hof van Brouckère, meer dan 2ha groot) dat aansloot op de markt. Pas vanaf eind 18de eeuw wordt dit terrein stelselmatig bebouwd. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is te zien dat het plangebied op dat moment nog niet bebouwd is, de bebouwing van de stadskern situeert zich ten noorden en ten westen van het plangebied. De Hofstraat is reeds aanwezig. De Boeiaardstraat, ten oosten van het terrein, is op dat moment vermoedelijk niet meer dan een weg. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1846 is de straat wel aanwezig, met ten oosten ervan een reeks kleine huisjes. Vanaf deze kaart is de evolutie van de bebouwing rond het plangebied, het verkleinen van de oorspronkelijk open ruimte en bvb. ook de veranderingen aan de bebouwing rond het stadhuis goed te volgen. Op de topografische kaart van 1883 lijkt een deel van een gebouw gelegen aan het kruispunt Hofstraat-Boeiaardstraat zich binnen de noordoostelijke hoek van het plangebied te bevinden, de topografische kaart van 1911-1949 toont een gelijkaardige situatie. De rest van het terrein is onbebouwd, ten noordwesten situeren zich de gebouwen van brouwerij Bekaert (oorsprong in midden 17de eeuw). De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk genoeg om te kunnen uitmaken of het huidige gebouw op dat moment reeds aanwezig is. Dat is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990, sindsdien is het plangebied ongewijzigd gebleven.
- Het archeologisch onderzoek in de historische kern van Torhout is tot nu toe beperkt gebleven. Nabij het plangebied vond nog maar één proefsleuvenonderzoek plaats. Hierbij werd een grachtje met daarin volmiddeleeuws materiaal aangetroffen (veldsteen, dierenbot, potscherf). Het geheel werd gedateerd in de 12de-13de eeuw. Er kon vastgesteld worden dat de onverstoorde laag (kleig zand) zich in dit gedeelte van Torhout op ongeveer 70cm diepte bevindt.
- Er is tot op heden te weinig archeologisch onderzoek gebeurd om een gedetailleerd verwachtingsmodel op te maken van het archeologische archief in de stadskern van Torhout. De ligging op een voormalig braakliggend terrein nabij de markt van Torhout, dat vooral in de volle middeleeuwen een welvarende stad was, maken het echter zeker niet onmogelijk dat er een archeologische site aanwezig kan zijn binnen de grenzen van het plangebied. Er moet dan vooral gedacht worden aan site met grondsporen; dit kan gaan om sites uit het neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en de nieuwe tijd, met een iets hogere verwachting voor de middeleeuwse periode. In situ bewaring van steentijd artefactensites wordt niet verwacht ter hoogte van het plangebied, landschappelijk gezien zijn er geen aanwijzingen dat dit terrein een verhoogd potentieel heeft voor menselijke aanwezigheid gedurende de steentijden. De vraag in hoeverre het

huidige gebouw het bodemarchief kan hebben verstoord, kan op basis van het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Het pand wordt gesloopt en nadien wordt een parking ingericht op het plangebied. De fundering voor deze parking zal ca. 0,5m diep gaan. In de parking wordt een infiltratievoorziening toegevoegd, deze zal op een oppervlakte van 35m op 5m een bodemingreep van ongeveer 1,25m betekenen. Het bijhorende werfverkeer kan eveneens een bodemverstoring veroorzaken. Rekening houdend met een archeologische buffer van 30cm, betekent dit een globale bodemingreep van 0,8 tot 1,55m.

Het is niet onwaarschijnlijk dat er op het plangebied een archeologische site met grondsporen aanwezig is. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt, dat zich – afgaande op een proefsleuvenonderzoek dat ten zuiden van het terrein werd uitgevoerd – binnen de verstoringsdiepte kan manifesteren. De impact van het huidige gebouw op dit bodemarchief is evenwel niet gekend: er zijn geen bouwplannen beschikbaar, en gezien het huidige karakter (winkelpand) is het niet mogelijk om dit te controleren via bvb. manuele controleboringen. Om dit na te gaan zouden er bvb. mechanische boringen kunnen uitgevoerd worden, maar dat is praktisch niet makkelijk uitvoerbaar en het zadelt de initiatiefnemer op met hoge kosten. Het is voor dit project aangewezen om het verstoringskarakter na te gaan tijdens verder vooronderzoek. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze gronden binnen de stadskern van Torhout, waarover archeologisch nog maar weinig is gekend. Er dient dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject na de sloop van de gebouwen.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer ‘verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem’ (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een ‘vooronderzoek met ingreep in de bodem’ (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze

methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet noodzakelijk om uit te voeren. Het plangebied heeft geen verhoogd potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites. Hoewel de bodemopbouw en de graad van verstoring niet exact gekend is, kan dit beter in kaart gebracht worden tijdens een proefsleuvenonderzoek.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dienen tijdens het proefsleuvenonderzoek de sleufvlakken en de grondhopen met de metaaldetector worden geïnspecteerd.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet noodzakelijk om uit te voeren. Het plangebied heeft geen verhoogd potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet noodzakelijk om uit te voeren. Het plangebied heeft geen verhoogd potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Torhout was in de volle middeleeuwen een belangrijke Vlaamse stad, met de inrichting van een befaamde jaarmarkt in de 11de eeuw en het verkrijgen van stadsrechten in de 12de eeuw. Na het midden van de 13de eeuw verdwijnt echter het nationale en internationale economische belang van de stad, waardoor Torhout gedurende de late en post-middeleeuwen niet dezelfde stadsontwikkeling doormaakt zoals bvb. Brugge of Kortrijk. Het plangebied bevindt zich iets ten zuidwesten van het huidige stadhuis en de markt, en maakte eertijds deel uit van een groot braakliggend terrein (zgn. Hof van Brouckère, meer dan 2ha groot) dat aansloot op de markt. Pas vanaf eind 18de eeuw wordt dit terrein stelselmatig bebouwd. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is te zien dat het plangebied op dat moment nog niet bebouwd is, de bebouwing van de stadskern situeert zich ten noorden en ten westen van het plangebied. De Hofstraat is reeds aanwezig. De Boeiaardstraat, ten oosten van het terrein, is op dat moment vermoedelijk niet meer dan een weg. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1846 is de straat wel aanwezig, met ten oosten ervan een reeks kleine huisjes. Vanaf deze kaart is de evolutie van de bebouwing rond het plangebied, het verkleinen van de oorspronkelijk open ruimte en bvb. ook de veranderingen aan de bebouwing rond het stadhuis goed te volgen. Op de topografische kaart van 1883 lijkt een deel van een gebouw gelegen aan het kruispunt Hofstraat-Boeiaardstraat zich binnen de noordoostelijke hoek van het plangebied te bevinden, de topografische kaart van 1911-1949 toont een gelijkaardige situatie. De rest van het terrein is onbebouwd, ten noordwesten situeren zich de gebouwen van brouwerij Bekaert

(oorsprong in midden 17de eeuw). De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk genoeg om te kunnen uitmaken of het huidige gebouw op dat moment reeds aanwezig is. Dat is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990, sindsdien is het plangebied ongewijzigd gebleven. Er gebeurde nog geen archeologisch onderzoek plaats in het plangebied; het archeologisch onderzoek in de historische kern van Torhout is tot nu toe sowieso beperkt gebleven.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De vraag in hoeverre het huidige gebouw het bodemarchief kan hebben verstoord, kan op basis van het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Deze vraag kan op basis van enkel het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het pand wordt gesloopt en nadien wordt een parking ingericht op het plangebied. De fundering voor deze parking zal ca. 0,5m diep gaan. In de parking wordt een infiltratievoorziening toegevoegd, deze zal op een oppervlakte van 35m op 5m een bodemingreep van ongeveer 1,25m betekenen. Het bijhorende werfverkeer kan eveneens een bodemverstoring veroorzaken. Rekening houdend met een archeologische buffer van 30cm, betekent dit een globale bodemingreep van 0,8 tot 1,55m.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van een archeologische site met grondsporen is echter niet uit te sluiten.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Er dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden op het plangebied. Dit onderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen aan de Hofstraat te Torhout (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen een vastgestelde archeologische zone (historische stadskern van Torhout), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingreep groter is dan 100m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 790m² groot, heeft een langgerekte, bijna-rechthoekige vorm en is noordwest-zuidoost georiënteerd. Het is gelegen in binnengebied ingesloten door bebouwing langsheen de Hofstraat in het noorden, het Conscienceplein in het noordoosten, de Boeiaardstraat in het oosten en de Zuidstraat in het westen. Het plangebied is volledig bebouwd en betreft een deel van een winkelpand.

Torhout was in de volle middeleeuwen een belangrijke Vlaamse stad, met de inrichting van een befaamde jaarmarkt in de 11de eeuw en het verkrijgen van stadsrechten in de 12de eeuw. Na het midden van de 13de eeuw verdwijnt echter het nationale en internationale economische belang van de stad, waardoor Torhout gedurende de late en post-middeleeuwen niet dezelfde stadsontwikkeling doormaakt zoals bvb. Brugge of Kortrijk. Het plangebied bevindt zich iets ten zuidwesten van het huidige stadhuis en de markt, en maakte eertijds deel uit van een groot braakliggend terrein (zgn. Hof van Brouckère, meer dan 2ha groot) dat aansloot op de markt. Pas vanaf eind 18de eeuw wordt dit terrein stelselmatig bebouwd. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is te zien dat het plangebied op dat moment nog niet bebouwd is, de bebouwing van de stadskern situeert zich ten noorden en ten westen van het plangebied. De Hofstraat is reeds aanwezig. De Boeiaardstraat, ten oosten van het terrein, is op dat moment vermoedelijk niet meer dan een weg. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1846 is de straat wel aanwezig, met ten oosten ervan een reeks kleine huisjes. Vanaf deze kaart is de evolutie van de bebouwing rond het plangebied, het verkleinen van de oorspronkelijk open ruimte en bvb. ook de veranderingen aan de bebouwing rond het stadhuis goed te volgen. Op de topografische kaart van 1883 lijkt een deel van een gebouw gelegen aan het kruispunt Hofstraat-Boeiaardstraat zich binnen de noordoostelijke hoek van het plangebied te bevinden, de topografische kaart van 1911-1949 toont een gelijkaardige situatie. De rest van het terrein is onbebouwd, ten noordwesten situeren zich de gebouwen van brouwerij Bekaert (oorsprong in midden 17de eeuw). De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk genoeg om te kunnen uitmaken of het huidige gebouw op dat moment reeds aanwezig is. Dat is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990, sindsdien is het plangebied ongewijzigd gebleven. Het archeologisch onderzoek in de historische kern van Torhout is tot nu toe beperkt gebleven. Nabij het plangebied vond nog maar één proefsleuvenonderzoek plaats. Hierbij werd een grachtje met daarin volmiddeleeuws materiaal aangetroffen (veldsteen, dierenbot, potscherf). Het geheel werd gedateerd in de 12de-13de eeuw. Er kon vastgesteld worden dat de onverstoorde laag (kleiig zand) zich in dit gedeelte van Torhout op ongeveer 70cm diepte bevindt. Er is tot op heden te weinig archeologisch onderzoek gebeurd om een gedetailleerd verwachtingsmodel op te maken van het archeologische archief in de stadskern van Torhout. De ligging op een voormalig braakliggend terrein nabij de markt van Torhout, dat vooral in de volle middeleeuwen een welvarende stad was, maken

het echter zeker niet onmogelijk dat er een archeologische site aanwezig kan zijn binnen de grenzen van het plangebied. Er moet dan vooral gedacht worden aan site met grondsporen; dit kan gaan om sites uit het neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en de nieuwe tijd, met een iets hogere verwachting voor de middeleeuwse periode. In situ bewaring van steentijd artefactensites wordt niet verwacht ter hoogte van het plangebied, landschappelijk gezien zijn er geen aanwijzingen dat dit terrein een verhoogd potentieel heeft voor menselijke aanwezigheid gedurende de steentijden. De vraag in hoeverre het huidige gebouw het bodemarchief kan hebben verstoord, kan op basis van het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

Het pand wordt gesloopt en nadien wordt een parking ingericht op het plangebied. De fundering voor deze parking zal ca. 0,5m diep gaan. In de parking wordt een infiltratievoorziening toegevoegd, deze zal op een oppervlakte van 35m op 5m een bodemingreep van ongeveer 1,25m betekenen. Het bijhorende werfverkeer kan eveneens een bodemverstoring veroorzaken. Rekening houdend met een archeologische buffer van 30cm, betekent dit een globale bodemingreep van 0,8 tot 1,55m.

Het is niet onwaarschijnlijk dat er op het plangebied een archeologische site met grondsporen aanwezig is. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt, dat zich – afgaande op een proefsleuvenonderzoek dat ten zuiden van het terrein werd uitgevoerd – binnen de verstoringsdiepte kan manifesteren. De impact van het huidige gebouw op dit bodemarchief is evenwel niet gekend: er zijn geen bouwplannen beschikbaar, en gezien het huidige karakter (winkelpand) is het niet mogelijk om dit te controleren via bvb. manuele controleboringen. Om dit na te gaan zouden er bvb. mechanische boringen kunnen uitgevoerd worden, maar dat is praktisch niet makkelijk uitvoerbaar en het zadelt de initiatiefnemer op met hoge kosten. Het is voor dit project aangewezen om het verstoringskarakter na te gaan tijdens verder vooronderzoek. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze gronden binnen de stadskern van Torhout, waarover archeologisch nog maar weinig is gekend. Er dient dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject na de sloop van de gebouwen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/ROEV/1634/ROEV1634-001.pdf>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).....7

Figuur 2 Plan bestaande toestand, het noorden ligt rechtsonder (bron: initiatiefnemer).8

Figuur 3 Uitsnede uit het ontwerpplan met in het geel de begrenzing van het plangebied, het noorden ligt rechtsonder (bron: initiatiefnemer).9

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....10

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 11

Figuur 6 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).....11

Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..12

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....13

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).13

Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).14

Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).15

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....15

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....16

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).16

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).22

Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).22

Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....23

Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....23

Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: cartesius.be en NGI).24

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).24

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911-1949 (bron: cartesius.be en NGI).....25

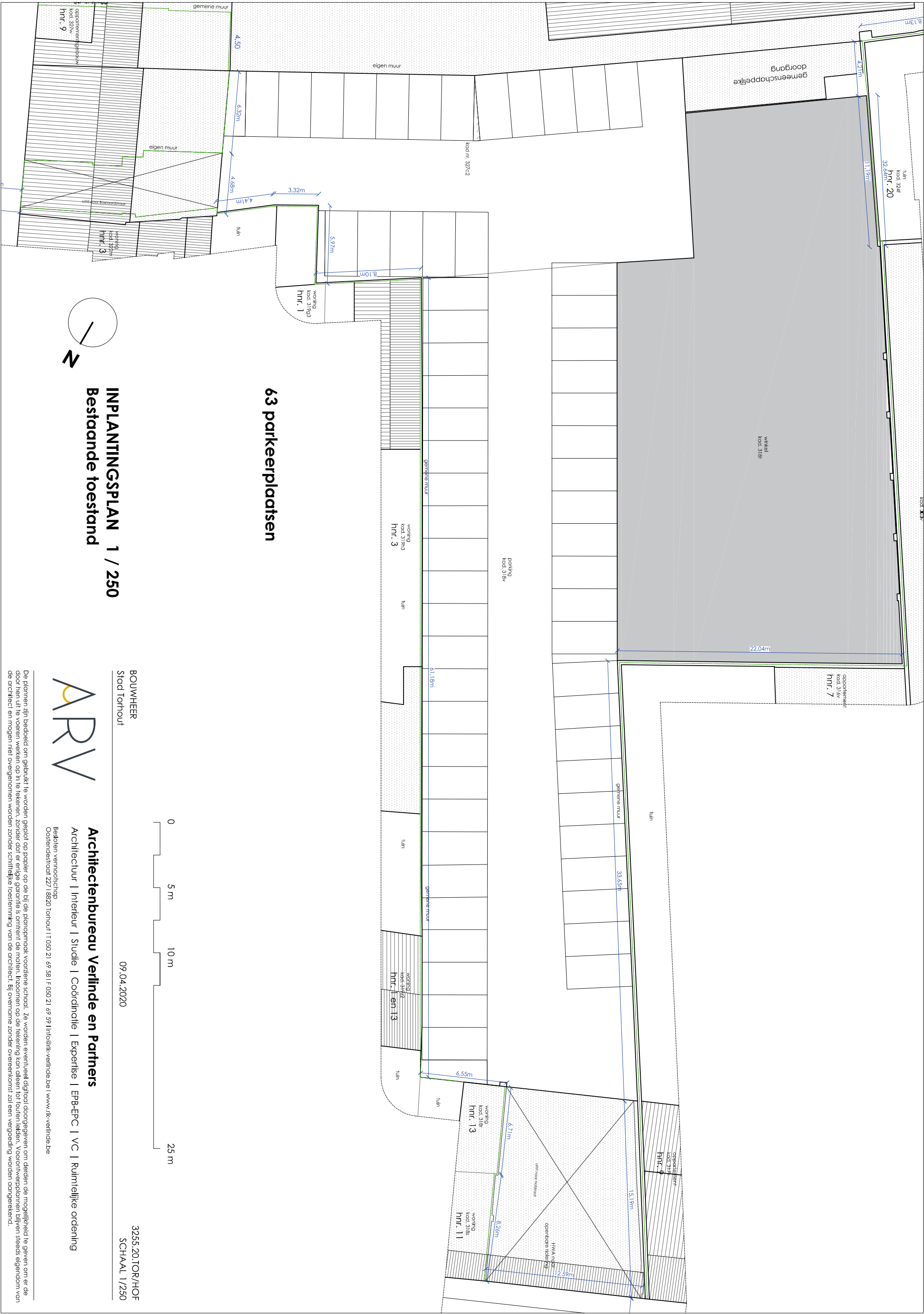
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....25

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).....26

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).....26

Figuur 25 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).....27

Bijlage: Plan bestaande toestand, ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

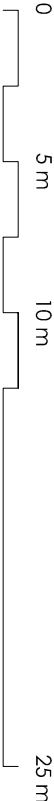
63 parkeerplaatsen

INPLANTINGPLAN 1 / 250
Bestaande toestand

BOUWHEER
Stad Torhout

09.04.2020

3255.20.TOR/HOF
SCHAAL 1/250

Architectenbureau Verlinde en Partners

Architectuur | Interieur | Studie | Coördinatie | Expertise | EPB-EPC | VC | Ruimtelijke ordening

Beaoten vennootschap

Oostendestraat 227 | 8820 Torhout | T 050 21 69 58 | F 050 21 69 59 | info@rk-verlinde.be | www.rk-verlinde.be

De plannen zijn bedoeld om gebruikt te worden op papier op de bij de planopmaak voorziene schaal. Ze worden eventueel digitaal doorgegeven om derden de mogelijkheid te geven om er de door hen uit te voeren werken op in te tekenen, zonder dat er enige garantie is omtrent de moten. Inzomen op de tekening kan alleen tot fouten leiden. Voorontwerpplannen blijven steeds eigendom van de architect en mogen niet overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming van de architect. Bij overname zonder overeenkomst zal een vergoeding worden aangerekend.

